

02

Presentació

Un espai per parlar del nostre patrimoni immaterial al web de cultura.ad

03

Notícies

Novetats de l'Arxiu en línia: els fons Casa Rossell i Josep Moles

Accés públic al catàleg discogràfic de l'antiga Ràdio Andorra

Usuaris i consultes

Finalització del quadre de classificació comunal. I ara què?

Activitats culturals dedicades a Isabelle Sandy

Una nova publicació digital: LES FESTES D'INTERÈS CULTURAL. PATRIMONI IMMATERIAL

Amb motiu del Dia mundial de la ràdio vam organitzar una taula rodona sobre 'Les ràdios andorranes. Una qüestió de sobirania'

Andorra terra de bruixes

L'Arxiu d'Etnografia visita algunes escoles andorranes per parlar del patrimoni cultural immaterial

12

On és?

Novetats bibliogràfiques

13

Sabíeu què...?

A destacar

Ampliació dels locals de l'Arxiu Nacional d'Andorra

14

Nous fons ingressats audiovisuals i sons

16

Col·laboracions

Entrevista: recerca sobre els molins fariners a Andorra

Presentació

Un espai per parlar del nostre patrimoni immaterial al web de cultura.ad

ANA/FJO-28

La creació d'un espai al web oficial del Ministeri de Cultura respon a la necessitat de donar a conèixer el nostre patrimoni immaterial, de gran riquesa i diversitat. Aquest nou espai virtual s'afegeix als ja existents i pretén posar en relleu la intangibilitat del nostre patrimoni cultural.

En l'actualitat, el patrimoni cultural s'ha obert a nous valors culturals i tal vegada és la consideració del patrimoni immaterial un dels aspectes més rellevants del canvi dels últims vint anys que ha comportat transformacions en la gestió de la nostra herència cultural. En aquest espai, parlarem de les característiques del nostre patrimoni

immaterial, al mateix temps que oferirem claus interpretatives per observar el seu dinamisme i com evoluciona al llarg del temps com a reflex de les transformacions socials i culturals. Cal no oblidar que els valors de la societat en cada moment de la història determinen els béns que cal protegir i conservar per a les generacions futures.

El primer que hem de saber és que el concepte de patrimoni immaterial és una reformulació d'altres conceptes, com els de folklore i cultura tradicional, que al mateix temps ha incorporat les noves creacions i manifestacions que emanen de la diversitat i la creativitat que caracteritzen les nostres societats

modernes. En aquest canvi de paradigma, la Unesco va tenir un paper rellevant quan va reconèixer la importància del patrimoni intangible per als pobles. La Convenció sobre la salvaguarda del patrimoni immaterial de la Unesco, aprovada el 17 d'octubre de l'any 2003, va significar la institucionalització de la noció de patrimoni immaterial a escala internacional i un pas important per instar els estats a promoure'l i reconèixer-lo com a primera mesura de salvaguarda. L'adopció de la Convenció ha aconseguit situar el patrimoni immaterial com una prioritat en les polítiques patrimonials dels estats.

A Andorra, la Llei 9/2003, del 12 de juny, del patrimoni cultural defineix el patrimoni cultural com “un dels principals testimonis de la història, la identitat i la creativitat del país”, i determina que està integrat “pels béns materials i immaterials relacionats amb la història o la cultura d'Andorra que, pels seus valors històrics, artístics, estètics, arqueològics, paleontològics, etnològics, urbanístics, arquitectònics, científics o tècnics, tenen un interès cultural.” Atès que es reconeix el patrimoni immaterial de la mateixa manera que es reconeix el patrimoni material, es confereix a l'immaterial un paper actiu en la construcció de la nostra identitat. Des d'aleshores, hem treballat en l'estudi dels valors immaterials dels béns culturals.

El Govern d'Andorra va aprovar l'adhesió al Conveni per a la salvaguarda del patrimoni immaterial el 24 d'abril del 2013. L'adhesió va permetre al Govern d'Andorra, junt amb els governs de França i Espanya, impulsar la

candidatura multinacional de les Festes del foc del solstici d'estiu als Pirineus (falles, haros i brandons) per ser reconeguda com a patrimoni mundial. El dia 1 de desembre del 2015, la Unesco va incloure les falles andorranes i les altres celebracions que formen part de la candidatura a la Llista representativa del patrimoni cultural immaterial de la humanitat. El reconeixement internacional de les Festes del foc és una oportunitat de reivindicar i projectar la identitat compartida dels pobles de muntanya, i promoure valors com la solidaritat, l'hospitalitat, la transmissió intergeneracional i el reforç del sentit de pertinença i continuïtat de les comunitats pirinenques.

Així doncs, aquest espai nou abordarà els àmbits relacionats amb el nostre patrimoni immaterial i es tractaran aspectes relacionats amb les tradicions i les expressions orals, incloent-hi la llengua com a vehicle del patrimoni cultural immaterial, les arts de

l'espectacle, els usos socials, els rituals i els actes festius, els coneixements i els usos relacionats amb la natura i l'univers, i les tècniques artesanals tradicionals.

Per acabar, la creació d'aquest espai virtual és una invitació a endinsar-vos en els àmbits del nostre patrimoni immaterial: el patrimoni festiu i les festes declarades d'interès cultural, el receptari gastronòmic i alimentari i les Falles de Sant Joan, com a part de les Festes del foc del solstici als Pirineus, patrimoni de la humanitat, entre altres expressions. També tindreu la possibilitat de descobrir el patrimoni intangible a través de les veus de la gent més gran, que compartiran vivències, creences i coneixements. I disposareu d'un espai participatiu perquè, entre tots, puguem identificar i salvaguardar expressions immaterials de la nostra cultura.

<https://www.cultura.ad/presentacio-patrimoni-immaterial>

Notícies

Novetats de l'Arxiu en línia: els fons Casa Rossell i Josep Moles

ANA/CR-52983

L'Arxiu en línia ha ampliat la consulta amb dos nous fons que posen a l'abast dels investigadors i la ciutadania en general l'accés a més de 36.000 documents digitalitzats. Es tracta del fons fotogràfic Josep Moles (JMD) i del fons documental Casa Rossell (CR).

Per un costat, el fons fotogràfic de Josep Moles està constituït per 135 diapositives en color de 35 mm. Les fotografies abracen el període de construcció del Santuari nou de Meritxell, obra de l'arquitecte Ricard Bofill, des de l'any 1973 fins a la seva inauguració l'any 1976.

D'altra banda, s'ha completat el procés de digitalització del fons de la Casa Rossell d'Ordino (s. XV-XX), un dels arxius familiars i patrimonials més importants custodiats per l'Arxiu Nacional, amb un volum que supera els 50.000 documents. De manera gradual, aquesta xifra s'incrementarà a mesura que es vagin implementant les metadades que

han de permetre la cerca i visualització dels documents. Per començar, ja es poden consultar les sèries que apleguen la informació següent:

- Secció 1. Familiar i personal: baptismes, capítols matrimonials, testaments, etc. (13.475 documents)
- Secció 2. Patrimonial: inventaris, procures, arrendaments, etc. (1.625 documents)
- Secció 3. Administració del patrimoni i comptabilitat: comptabilitat, crèdit i endeutaments, etc. (2.939 documents)

Web: <https://www.arxiuenlinia.ad/>

Accés públic al catàleg discogràfic de l'antiga Ràdio Andorra

Amb motiu del Dia mundial de la ràdio, l'Arxiu Nacional va fer públic el Catàleg discogràfic de l'antiga Ràdio Andorra, amb més de 14.000 entrades.

La col·lecció discogràfica de l'antiga Ràdio Andorra va ingressar a l'Arxiu l'any 2009 i conté aproximadament 60.000 discos senzills, 21.000 LP, 21.200 discos de pedra, unes 250 cassetts i unes 180 bobines de ràdio en cinta oberta.

Quan fa 80 anys de la inauguració de la Ràdio de nou es poden escoltar alguns dels discos més antics de 78 rpm, d'entre el 1923 i el 1954 com la *Marxa del Consell* o de l'*Himne andorrà*, *Le mulétier de l'Andorre* de l'òpera *La Val d'Andorre* d'Halévy, *Tout va très bien Madame la Marquise*, *Noches de Andorra*, *Aquí Andorra*, la col·lecció també compta amb una important quantitat de música clàssica de Beethoven, Bizet, Bach, Mozart, ... Molta música francesa i també

espanyola, de discogràfiques italianes, americanes i angleses. També hi trobem alguns dels programes realitzats i emesos a Andorra entre el 1977 i 1978 com una part del Congrés de la cultura catalana celebrat a Andorra el 1977 o entrevistes i debats sobre la reforma de les institucions, un concert de la coral Rocafort dirigida per Daniel Areny, discursos de fi d'any del síndic Julià Reig i altres entrevistes i debats que es van emetre per la ràdio durant aquests anys.

Us convidem i us animem a què accediu al catàleg discogràfic de l'antiga ràdio Andorra i que ens feu les vostres peticions per així prioritzar les properes digitalitzacions.

Usuaris i consultes

Les dades que analitzarem a continuació són el resultat de les consultes que han tingut un seguiment des de la Sala de consulta de l'Arxiu Nacional ja sigui de manera presencial, per correu electrònic o bé per telèfon.

S'han comptabilitzat 543 consultes, de 265 usuaris diferents, 96 dels quals era

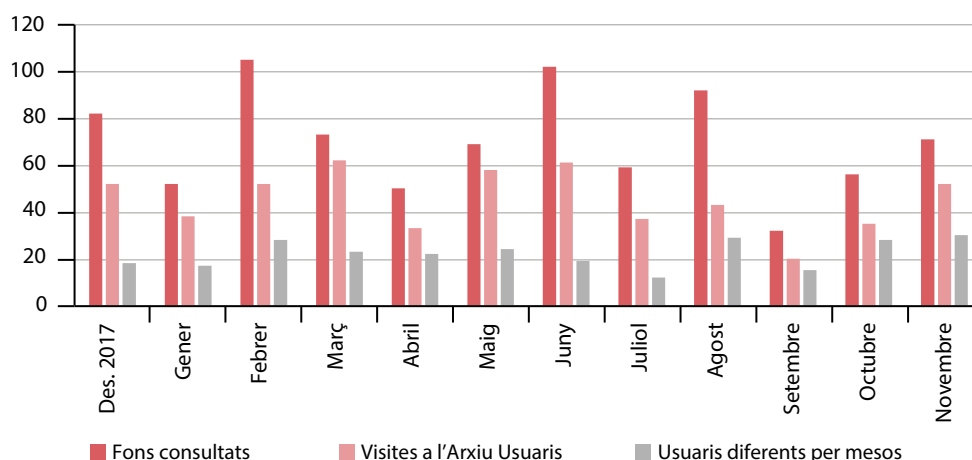
el primer cop que accedien a l'Arxiu, el total de fons consultats ha estat de 843.

Encara que les consultes d'aquest any presenten un petit descens (-5,5%) respecte a l'any passat, podem considerar que estem assolint una estabilitat, tenint en compte que continua la tendència a l'alça de fer

còpies digitals de la documentació. Un altre aspecte a destacar és l'augment de consultes per correu electrònic.

	FONS CONSULTATS	VISITES A L'ARXIU USUARIS	USUARIS DIFERENTS PER MESOS	DISSABTES		CONSULTES CORREU ELECTRÒNIC	CONSULTES TELEFÒNIQUES
				FONS CONSULTATS	USUARIS		
Desembre 2017	82	52	18	1	1	3	0
Gener	52	38	17	0	0	6	1
Febrer	105	52	28	7	3	12	1
Març	73	62	23	3	3	4	1
Abril	50	33	22	1	1	4	0
Maig	69	58	24	1	1	4	1
Juny	102	61	19	4	3	3	0
Juliol	59	37	12	/	/	2	0
Agost	92	43	29	/	/	7	0
Setembre	32	20	15	1	1	4	2
Octubre	56	35	28	3	2	3	2
Novembre	71	52	30	9	6	14	2
TOTALS	843	543	265	30	21	66	10

Consultes i usuaris

Fons consultats

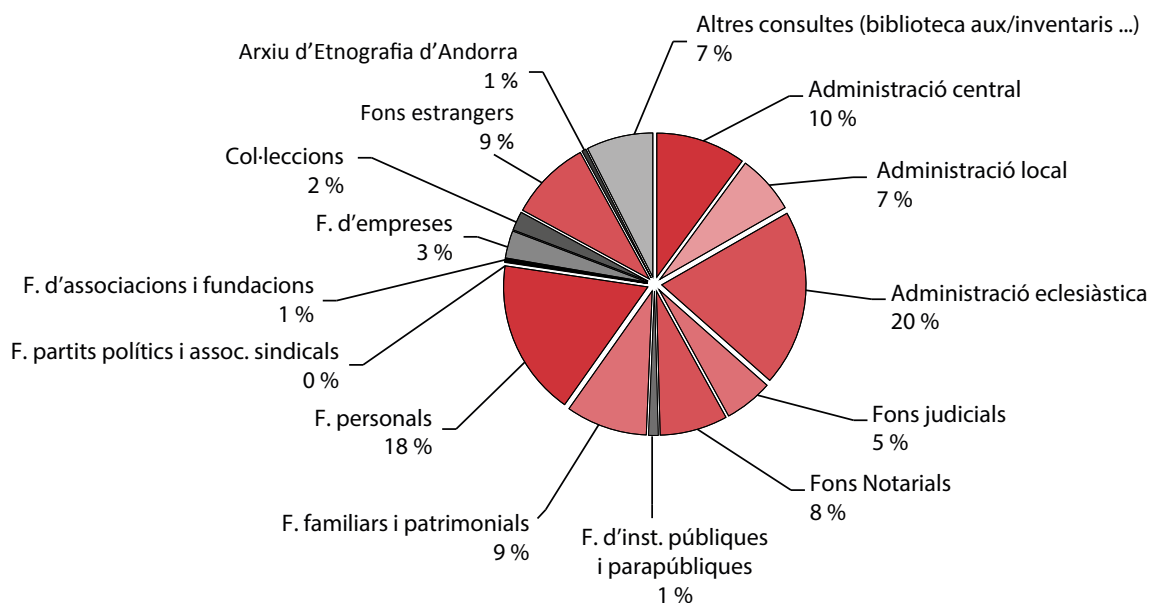
El total de fons consultats ha estat de 843: 167 corresponen als fons de l'Administració eclesiàstica; 148 als fons personals; 85 als fons de l'Administració central (fons de l'antic Consell General);

77 a la documentació provinent dels fons familiars i patrimonials; 67 als fons estrangers (bàsicament fons fotogràfics); 64 als fons notariais (notaria Marc Vila, notaria Maties Aleix i Cambra de notaris); 56 als fons de

l'Administració local (Comuns i Quarts); 46 al fons judicials (Tribunal de Corts, Batllia i Jutjat d'Apel·lacions; 26 al fons d'empreses; etc

	TOTAL	12-17	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
Adm. central / Antic Consell General	55	2	2	8	14	2	2	3	0	7	1	6	8	
Adm. central / Consell General	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Adm. central / Govern d'Andorra	30	1	0	6	3	0	5	2	0	4	0	2	7	
Adm. local / Comuns	55	11	4	12	2	1	2	12	0	3	3	2	3	
Adm. local / Quarts / veïnats	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Administració eclesiàstica	167	14	15	11	12	13	24	30	19	8	8	5	8	
Fons judicials / Batllia	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	
Fons judicials / Jutjat d'Apel·lacions	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Fons judicials / Trib. de Corts	45	5	7	6	2	2	5	9	2	2	0	4	1	
Fons Notariais	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
F. Notariais / Cambra de Notaris	16	7	0	0	0	0	6	1	0	2	0	0	0	
F. Notariais / Notaria Marc Vila	34	9	1	1	0	1	3	6	9	1	0	1	2	
F. Notariais / Notaria Maties Aleix	14	1	1	0	0	2	5	4	0	0	0	1	0	
F. d'inst. públiques i parapúbliques	9	0	0	1	4	2	0	0	0	2	0	0	0	
F. familiars i patrimonials	77	8	2	16	2	4	1	8	15	9	1	3	8	
F. personals	148	5	11	19	13	15	9	6	5	28	11	14	12	
F. d'associacions i fundacions	3	0	0	1	0	0	0	1	0	0	1	0	0	
F. partits polítics i assoc. sindicals	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
F. d'empreses	26	0	0	3	1	0	2	4	0	10	1	0	5	
Col·leccions de l'ANA	9	1	0	0	0	0	0	6	0	1	0	0	1	
Col·leccions privades	9	2	0	3	0	0	1	0	2	1	0	0	0	
F. estrangers / Arxius	24	5	4	5	1	0	0	1	0	8	0	0	0	
F. estrangers / Biblioteques	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
F. estrangers / Altres institucions	53	8	3	8	9	5	0	6	2	0	3	7	2	
Arxiu d'Etnografia d'Andorra	4	1	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	1	
Altres consultes (biblioteca aux/inventaris...)	63	2	2	4	9	3	4	3	5	5	2	11	13	
TOTALS	843	82	52	105	73	50	69	102	59	92	32	56	71	0

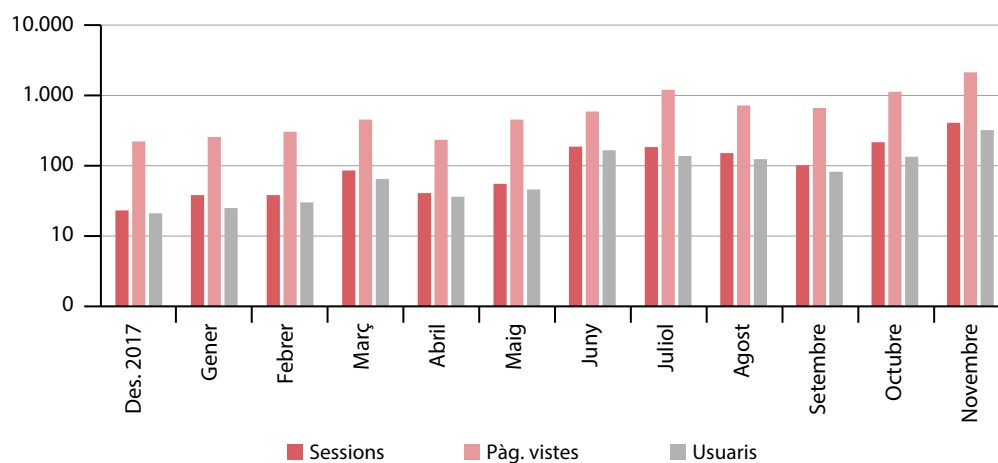
Fons consultats 2018

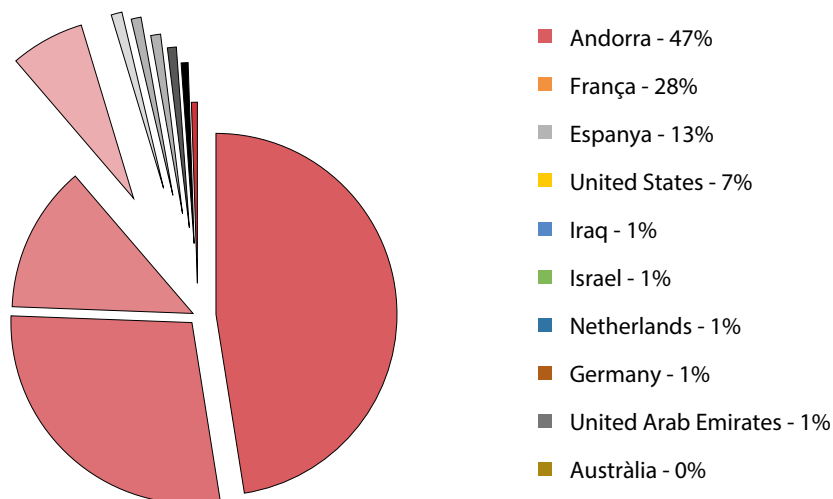
Arxius en línia

El portal *Arxiu en línia* és consolidada com una eina de difusió important dels fons documentals amb un accés a **17.667 documents**.

Sessions, pàg. vistes i usuaris-Arxiu en línia

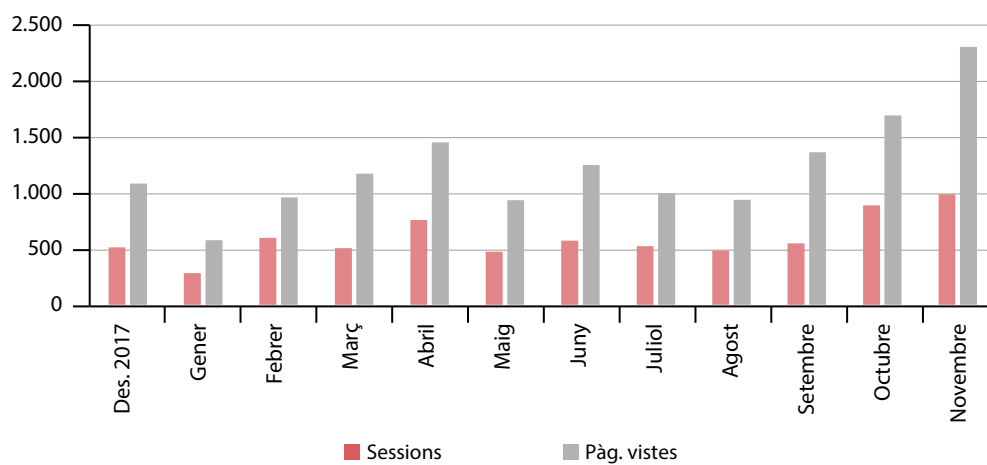
Arxius en línia (visites per països)

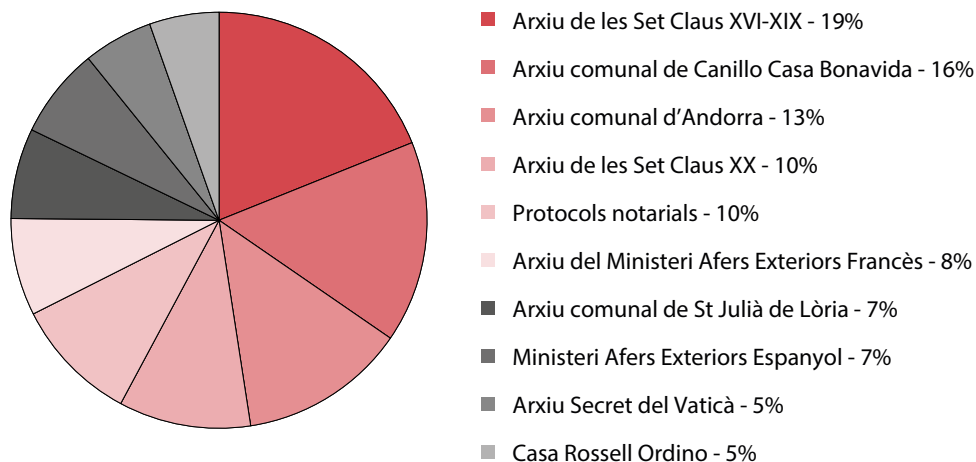
Activitat a la pàgina web:

<https://www.cultura.ad/arxiu-nacional-d-andorra>

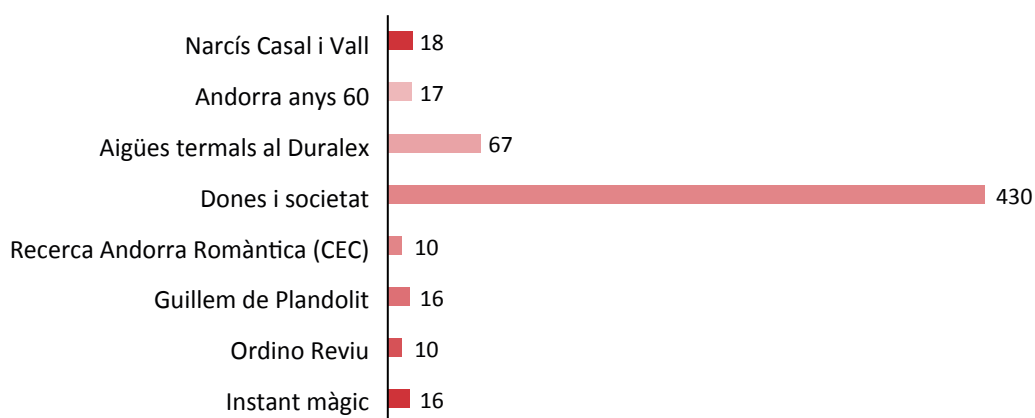
Activitat pàgina web de l'Arxiu Nacional d'Andorra

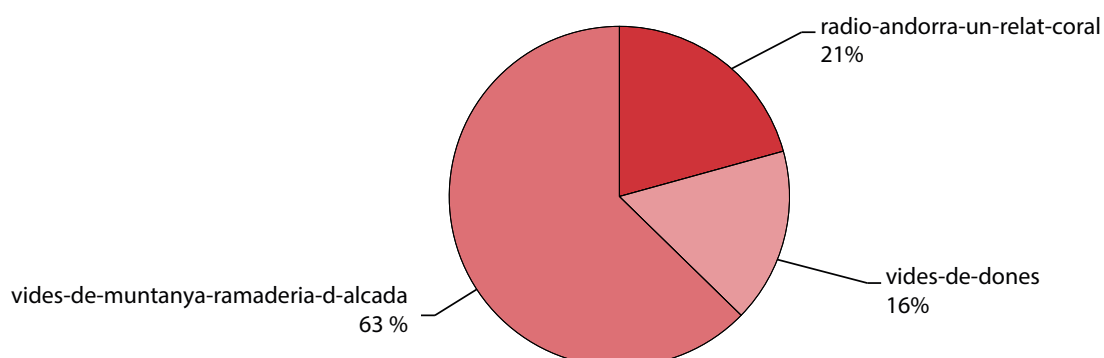
Els 10 instruments de recerca més descarregats

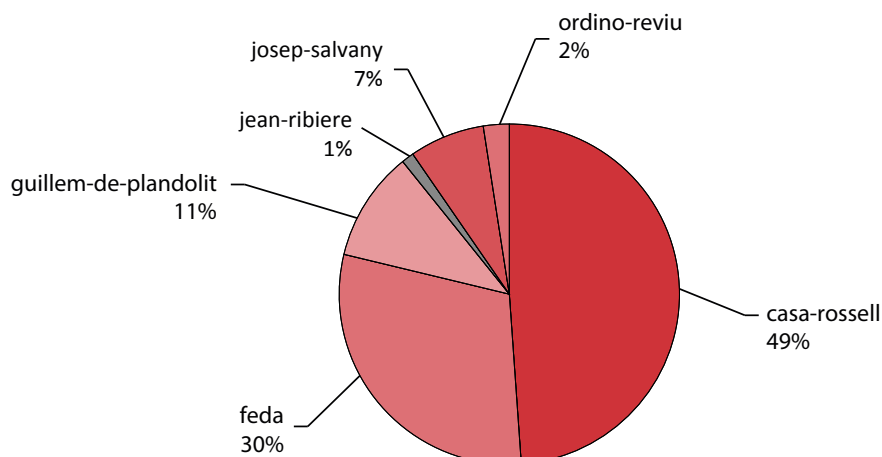
Descargues catàlegs virtuals.pdf

Arxiu d'Etnografia (pàg. més vistes)

Exposicions fotogràfiques més visitades

Finalització del quadre de classificació comunal. I ara què?

Andorra està immersa en un procés de canvi de model de gestió documental amb la implementació de la documentació electrònica a tots els nivells de l'Administració. En aquest sentit, el Govern va aprovar el 13 de juny del 2018 la política i el model de gestió del document electrònic del Govern d'Andorra.

Durant el 2018 l'Àrea d'Arxius i Gestió de Documents del Govern, conjuntament amb els arxius comunals, va treballar en un projecte per crear un quadre de classificació comunal per preveure una possible interoperabilitat entre

organismes. Aquesta eina, a més de reflectir les funcions transversals de tots els comuns, també reflectirà les especificitats de cadascun.

El quadre de classificació és l'instrument en què es basa el sistema de gestió documental d'una organització, ja que, a més de reflectir la composició del seu fons documental, permet la identificació, l'ordenació i la localització dels documents que aquest organisme rep i genera en l'exercici de les activitats que li són pròpies. És, doncs, una eina bàsica que s'adapta a la realitat de

les funcions de cada entitat i permet millorar-ne la gestió documental.

Enguany, amb l'estudi del primer i el segon nivell d'aquest quadre de classificació comunal, s'ha donat per acabada la primera fase del projecte i aviat s'iniciarà la segona, en la qual els arxivers de cada comú, amb l'assessorament i el suport de la Unitat de Gestió Documental del Govern, concretaran les sèries que hauran de nodrir aquesta estructura funcional.

Activitats culturals dedicades a Isabelle Sandy

El 31 de març tancava la mostra dedicada a Isabell Sandy Andorra: *l'estel i la muntanya. Isabelle Sandy (1884-1975)*.

Isabelle Sandy va ser l'ambaixadora literària d'Andorra amb *Andorra o els homes d'aram* (1923). Sandy, apassionada d'Andorra, és testimoni dels grans canvis que en el decurs de quatre dècades transformen el país.

A través de tres àmbits expositius: 1922, *l'Andorra eterna*; 1941, *el progrés amenaça la tradició* i 1965, *el progrés esborra el passat*, hem conegut l'obra de Sandy i la seva relació amb Andorra.

Si "voyager en Andorre, c'est voyager dans le temps encore plus que dans l'espace" (Sandy, 1928), amb aquesta exposició, 1.099 persones, han descobert l'obra

de l'escriptora en un viatge que ens ha portat també a descobrir una Andorra que per a ella va ser el paradís perdut, font d'inspiració i l'excusa ideal per a la seva reflexió filosòfica, política i moral.

Al voltant de l'exposició es van organitzar tres tallers celebrats a la Biblioteca d'Escaldes-Engordany: dos a càrrec de Dúnia Ambatlle Vilasetrú "Descobrir la

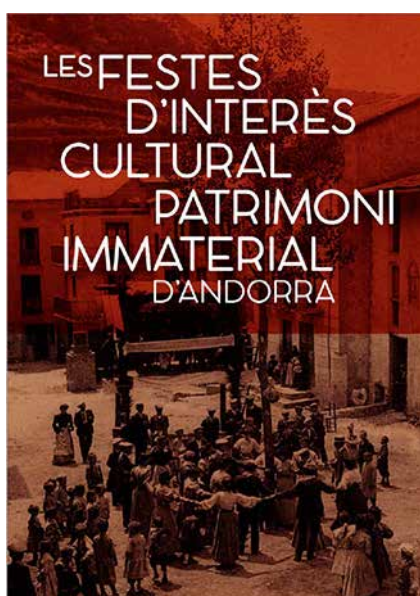
poesia a través de la tècnica i el joc de l'escriptura" i l'impartit per Roser Calvo Mayor, "Llegir i escriure literatura" que van comptar amb 23 participants.

Es van organitzar la conferència *Isabelle Sandy, l'Andorra narrada* a càrrec de Carles Sánchez i la taula rodona-debat

Dona i literatura, segles XIX-primer meitat del XX amb Roser Calvo, Ludmilla Lacueva, Irene Muñoz i Carles Sánchez, amb un total de 40 assistents. De la mà del Departament de Cultura del Comú d'Escaldes-Engordany van organitzar dos visites nocturnes a l'exposició i per tancar amb les activitats paral·leles

vam assistir a la *Lectura dramatitzada de l'adaptació teatral d'Andorra ou les hommes d'airain* de Jean Camp (1926) a càrrec de l'Escena Nacional d'Andorra amb la direcció de Juanma Casero i a la Sala d'actes del Comú d'Escaldes-Engordany.

Una nova publicació digital: LES FESTES D'INTERÈS CULTURAL. PATRIMONI IMMATERIAL

L'Arxiu Nacional ha presentat una nova publicació digital que vol posar en relleu el patrimoni festiu andorrà i donar a conèixer les festes que han estat declarades d'interès cultural i incloses en l'Inventari general del patrimoni cultural com a béns immaterials.

Andorra té un patrimoni cultural material i immaterial de gran riquesa i diversitat, i les festes en són part. La festa és el fruit de la transmissió d'un coneixement i d'unes tècniques que passen d'una generació a l'altra, que la converteixen en un element cohesionador i identitari. Actualment hi ha quinze festes incloses en l'Inventari general del patrimoni cultural com a béns immaterials i com a festes d'interès cultural.

Per dur a terme el projecte de difusió, l'Arxiu Nacional ha comptat amb els

periodistes Albert Roig i Rosa Burgos, l'empresa de producció audiovisual Qucut i l'antropòloga Isabel de la Parte, responsable de l'Arxiu d'Etnografia, que n'assumeix la coordinació i la introducció.

La publicació permet aprofundir en el coneixement d'aquestes quinze festes d'interès cultural i en la riquesa del nostre patrimoni immaterial.

1. Cavalcada de Reis d'Andorra la Vella i Escaldes-Engordany
2. Escudellades populars i Encants de Sant Antoni
3. Carnaval d'Encamp
4. Arlequins del Carnaval de Canillo
5. Caramelles d'Ordino i de Sant Julià de Lòria
6. Aplec de la Mare de Déu de Canòlic
7. Falles de Sant Joan d'Andorra la Vella
8. Benedicció de les Guardes Comunes de Setúria
9. Roser d'Ordino
10. Benedicció de vehicles de Sant Cristòfol d'Anyós
11. Diada de Santa Anna de la Festa Major d'Escaldes-Engordany

12. Festa Major de Sant Julià de Lòria

13. Aplec de la Mare de Déu de Meritxell

14. Fira del bestiar de Canillo

15. Fira concurs d'Andorra la Vella

Finalment, la publicació digital fa èmfasi en una de les festes: les Falles de Sant Joan d'Andorra la Vella. Cal recordar que, el 2015, la Unesco va incloure la celebració de les Falles d'Andorra en la Llista representativa del patrimoni cultural immaterial de la humanitat, com una de les festes de la candidatura multinacional de les Festes del foc del solstici d'estiu als Pirineus (falles, haros i brandons).

Amb motiu del Dia mundial de la ràdio vam organitzar una taula rodona sobre 'Les ràdios andorranes. Una qüestió de sobirania'

Per celebrar el Dia mundial de la ràdio (13 de febrer), l'Arxiu Nacional i RTVA vam organitzar una taula rodona al voltant de la publicació *Les ràdios andorranes. Una qüestió de sobirania*, en què vam poder escoltar les veus de personalitats polítiques clau de la nostra història recent. En el debat, moderat pel periodista Albert Roig, hi van participar l'ex-síndic general Francesc Cerqueda, l'ex-cap de Govern Òscar Ribas i l'ex-secretari general dels Serveis del Copríncep Episcopal Joan Massa.

Recordem que la publicació *Les ràdios andorranes. Una qüestió de sobirania*, de M. Jesús Lluelles, editada per l'Arxiu Nacional, recupera i reinterpreta la història de les emissores radiofòniques

Ràdio Andorra i Sud Ràdio, però focalitza la mirada en Andorra; en el que van significar per al país i, sobretot, en les reivindicacions sobiranistes del poble andorrà davant un conflicte internacional, que van servir per impulsar el procés de reforma institucional. El conflicte sorgit al voltant de les ràdios va esdevenir una oportunitat per modernitzar les estructures polítiques, que va desembocar en la Constitució de 1993. La publicació es complementa amb el documental *El tancament de les ràdios andorranes. Una qüestió de sobirania*, que recull una sèrie d'entrevistes realitzades per l'Albert Roig a persones destacades de l'escena política que van viure l'etapa final del conflicte de les ràdios, algunes de les quals van participar en el debat.

Va ser un debat eloqüent i força suggeridor que va oferir noves claus interpretatives per entendre la història de la radiodifusió al nostre país i descobrir aspectes poc coneguts de Ràdio Andorra i de Sud Ràdio, i sobretot va servir per explicar la posició del Consell General davant la presència de ràdios estrangeres a Andorra.

<https://www.andorradifusio.ad/programes/radios-andorranes-questio-sobirania/radios-andorranes-questio-sobirania-13022019/debat-radios-andorranes-questio-sobirania>

Andorra terra de bruixes

El 5 de març vam presentar el portal web interactiu (<http://terradebruixes.cultura.ad/>) que la història de la caça de bruixes a Andorra durant tres segles, entre 1420 i 1689. L'eina, que té l'objectiu de servir tant als especialistes de la matèria com al públic en general, difon i posa en valor aquest patrimoni històric i la seva eventual aplicació en l'àmbit turístic i cultural, neix gràcies a la informació que conserva el fons documental sobre judicis per bruixeria més gran del sud d'Europa, l'arxiu del Tribunal de Corts, i que custodia l'Arxiu Nacional d'Andorra.

Aquest portal web és una realitat gràcies a la tasca del doctor en història i expert en caceres de bruixes, Pau Castell, qui hi ha treballat durant tres anys amb l'ajuda de recerca Cebrià Baraut (2015) dotat pel Govern d'Andorra.

El portal té una interfície senzilla i intuïtiva i està dividit en dos grans conceptes: d'una banda l'atles i, de l'altra, les fitxes. L'atles és un mapa interactiu de les Valls d'Andorra que permet associar la detenció de cada una de les dones acusades de bruixeria a un punt geogràfic d'Andorra o bé investigar

tot punxant en diferents dates quines detencions es van produir. A partir d'un exhaustiu sistema de fitxes s'ofereix informació sobre les cent-seixanta dones que van ser jutjades per bruixeria, els només quatre homes que ho van ser i també els advocats i jutges documentats en els processos judicials.

L'Arxiu d'Etnografia visita algunes escoles andorranes per parlar del patrimoni cultural immaterial

Els mesos d'abril i maig, hem tingut l'oportunitat de parlar de la riquesa del nostre patrimoni immaterial amb els estudiants del BP AFEL del Centre de Formació Professional, a Ordino, i de tercer curs de l'Escola Andorrana de segona ensenyança, a Santa Coloma.

Aquests centres educatius formen part de la xarxa de les Escoles associades de la Unesco, que tenen l'objectiu de fomentar la cooperació i la pau internacionals a través de l'educació escolar.

El taller didàctic sobre patrimoni cultural té com a finalitat ajudar a identificar els béns materials i immaterials que en formen part, i sensibilitzar sobre la importància del seu coneixement per garantir-ne la conservació. Amb aquesta iniciativa es vol oferir una experiència

de descoberta dels béns culturals que configuren el nostre patrimoni i fer èmfasi en la importància dels béns immaterials i la seva salvaguarda mitjançant la descoberta de les festes d'interès cultural incloses en l'Inventari

general del patrimoni cultural. Finalment, el taller ofereix una experiència d'aprenentatge i vol ser un recurs per desenvolupar competències dels estudiants en l'àmbit de la comprensió històrica des d'un

pensament crític i analític, per entendre com el passat influeix en el present, i sensibilitzar els estudiants envers el valor intrínsec de la història, la memòria i el llegat patrimonial.

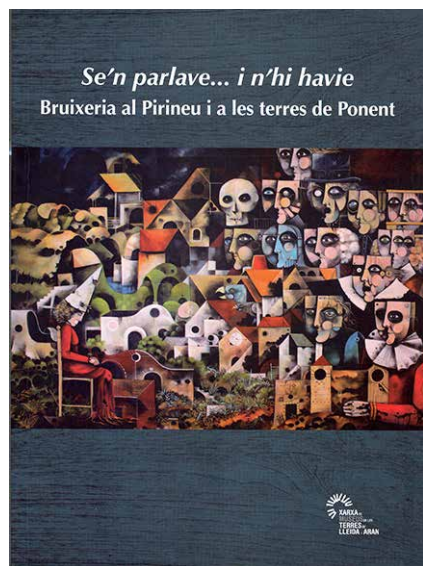
On és?

Solució: pàg. 18

Autor: Guillem de Plandolit
Ref. arxivística: ANA/ACAU/FGP-67

Novetats bibliogràfiques

ORIOI, CARME / SAMPER, EMILI
Història de la literatura popular catalana

Alacant: Universitat d'Alacant ; Palma: Universitat de les Illes Balears Tarragona: Publicacions URV, 2017. 601 p

REMOLINS ZAMORA, GERARD (ED.) / GIBAJA, JUAN F. (ED.)

Les Valls d'Andorra durant el Neolític : un encreuament de camins al centre dels Pirineus

Barcelona, Museu d'Arqueologia de Catalunya, 2018, col. Monografies del MAC-2. 349 p.

GUIXÉ I COROMINES, JORDI (DIR.)

Observing memories / EUROM, European Observatory on Memories

Barcelona : EUROM, 2017. Recurs en línia: <http://europeanmemories.net/magazine/download/>

FÉLIX BALLESTA, MA. ÁNGELES

La "Cuestión catalana" (1922-1932) según el Archivo Secreto Vaticano

Barcelona, Universitat Pompeu Fabra, 2018, col. d'estudis d'història del dret-11. 385 p.

MONTANÉ, NATÀLIA / PARTE, ISABEL DE LA
Vides de muntanya : 40è aniversari de la Fira Concurs d'Andorra la Vella

Andorra, Govern d'Andorra: Ministeri de Medi Ambient, Agricultura i Sostenibilitat, 2018. s/n [202 p.]

CASTELL, PAU (COMISSARI)

Se'n parlave... i n'hi havie : Bruixeria al Pirineu i a les Terres de Ponent

Lleida, Xarxa de Museus de les Terres de Lleida i Aran, 2019. 203 p.

Sabíeu què...?

A Canillo, a principis del segle XX, un jove de la parròquia va provocar cert malestar a l'organització d'actes festius.

En el fons patrimonial de casa Martí del Tarter, tres documents -CMA 161 i CMA 178-179-, datats a l'estiu de 1903, mostren el desenvolupament d'aquest conflicte veïnal.

"...cuestio, encara que sensilla y de poca importancia, promoguda per lo fill de Josep Calbó alias Casalé" de Ransol. El noi es nega a pagar i a formar part

de La Quadrilla; però, amb una actitud desafiant, manifesta que vol ballar.

Del carrer al Consell de Comú, i d'aquest al Consell General, la qüestió enfronta ambdós corporacions. La tossuderia persistent del noi topa amb l'estricta compliment de la normativa de l'associació de lleure del jovent de la parròquia, La Quadrilla.

Antiga i sense ensurts, vet aquí que "la cuadrilla de Ransol Aldosa Plans y San pere; y Tarte" es veu compromesa per l'actitud d'un jove canillenc.

Ref. documental:

- *La Quadrilla de la parròquia de Canillo. Diari d'Andorra. Opinió.* 2013/08/08.
- *Arxiu Comunal de Canillo. Arxius Comuns, núm. 2 - Monografies de l'Arxiu Històric Nacional (11.4. Festes i tradicions / 11.4.2. Associacions de lleure).*

A destacar

Ampliació dels locals de l'Arxiu Nacional d'Andorra

Des de finals del mes d'abril, l'Arxiu Nacional d'Andorra compta amb un nou local de treball ubicat, com la resta d'instal·lacions de l'Arxiu, als baixos de l'edifici Prada Casadet, a les oficines on anteriorment s'ubicava el Departament de Joventut i Voluntariat del Govern d'Andorra.

L'objectiu d'aquesta ampliació és dotar als serveis tècnics de l'Arxiu d'uns espais de treball més adequats a les tasques que desenvolupen. Concretament, el nou local alberga la Secció de fons històrics de l'Arxiu Nacional, que té les funcions següents:

- Vetllar per la recuperació de la documentació de caràcter històric i per la seva custòdia.
- Classificar i ordenar la documentació.
- Col·laborar en la realització de totes les negociacions i tràmits dirigits a l'ingrés de fons documentals històrics.

- Establir els criteris i la normativa tècnica per al tractament arxivístic dels fons històrics.

- Elaborar els inventaris, catàlegs i altres instruments de descripció.

- Elaborar, aplicar i mantenir els quadres de classificació dels fons documentals.

- Proposar les accions necessàries per a la conservació correcta de la documentació i col·laborar en la seva divulgació i difusió.

La Secció està formada per tres persones que abans no podien compartir el lloc de treball per manca d'espai. L'anterior local no disposava de llum natural, fet que suposava un problema perquè la feina de la Secció requereix la lectura de documents antics de manera constant.

Aquests problemes han quedat resolts amb aquest nou local, que, a més, en ser una planta baixa, facilita el transport de la documentació del dipòsit de l'Arxiu Nacional a les oficines de treball. L'anterior local s'ubica en un primer pis i requereix pujar escales per accedir-hi.

El nou local compta amb les instal·lacions de treball següents: un despatx de treball per a les tres persones que formen la secció, una sala per ubicar-hi la documentació que s'estigui inventariant: amb prestatgeries i taules per fer-hi estesa de la documentació, i una sala de reunions, de la qual l'Arxiu Nacional tampoc no en disposava.

L'antic local de treball s'utilitzarà ara com a despatx per a treballs puntuals i com a magatzem de material de l'Arxiu.

Nous fons ingressats audiovisuals i sonors

Fons Josep Torra Closa (JT0).

Es tracta del fons personal de Josep Torra, treballador del Comú de la Massana: cinc pel·lícules en súper 8 dels anys 1981 i 1982. Va tenir la sort de sobreviure als aiguats del 1982 i el privilegi de poder-ho filmar així com la inauguració del berenador de la font del Bisbe i altres festes populars de la parròquia.

Tot el fons està digitalitzat i és d'accés lliure a l'Arxiu Nacional.

Fons Delfí Xandri (DX).

Es tracta d'un fons familiar de 25

bobines de cinema filmades entre els anys 1961 i 1973 en 8 mm.

Delfí Xandri va ser un fotògraf professional d'Andorra que tenia com a afició el cinema. Aquests documents són el resultat de celebracions familiars, sortides a la muntanya, festes populars a Andorra la Vella, esdeveniments singulars com la Volta ciclista o la visita del copríncep De Gaulle el 1967 i també vacances i algun viatge fora d'Andorra.

Tot el fons està digitalitzat i és d'accés lliure a l'Arxiu Nacional.

Tres documents del fons Narcís Casal (NC).

La part cinematogràfica ingressada recentment es compon de pel·lícules personals que, atesa la vinculació i implicació cultural de Narcís Casal, esdevenen testimoni de moments especials per al país. En aquest cas es tracta de dos cintes en súper 8 mm del 1967 que contenen una processó del corpus celebrada a Escaldes-Engordany i una missa celebrada a Sant Romà de les Bons amb motiu de l'aniversari de la mort del poeta Melcior Font, autor dels Goigs de Sant Romà. A la missa hi assisteixen

Cèsar Martinell, Esteve Albert, el senyor Berenguer, el pare Cebrià Baraut amb el veguer Joan Sansa i la vídua de Melcior Font. El fons es completa amb una gravació en cinta oberta de diverses cançons d'Andorra interpretades per la Cobla Barcelona i l'Orfeó Gracienc i que segurament deurien servir com a màster per a l'enregistrament d'un disc. Les peces musicals que conté són *Les Valls d'Andorra*, *l'Himne andorrà* i *la Marxa del Consell*, interpretades només amb música i després amb orfeó.

Aquest fons ja comptava amb dos gravacions més de cinema que contenen la visita del copríncep francès Charles de Gaulle el 1967 i la de Valéry Giscard d'Estaing el 1978. Tot el fons està digitalitzat i és d'accés lliure a l'Arxiu Nacional.

Caixa andorrana de la Seguretat Social (CASS).

S'ha recuperat i digitalitzat un anunci publicitari de la Caixa Andorrana de Seguretat Social dirigit pel cineasta andorrà Jordi Gigó a principis del 1970. És una gravació en 35 mm en color i sonora d'un minut i mig de duració.

Està digitalitzat i és d'accés lliure a l'Arxiu Nacional.

Cerimònia d'ingrés d'Andorra a l'Organització de les nacions unides (ONU).

L'Arxiu Nacional, mitjançant l'Arxiu d'Etnografia i la col·laboració de l'Ambaixada andorrana a l'ONU, ha rebut una còpia íntegra de la cerimònia d'ingrés d'Andorra a la seu de les Nacions Unides del 28 de juliol de 1993. Es tracta de l'enregistrament d'un dels

moments més simbòlics viscuts pel país en els darrers 50 anys.

Els arxius de l'ONU autoritzen l'Arxiu Nacional a fer-ne els usos que li són propis, com facilitar-lo en la recerca pública, utilitzar-lo en conferències i en propòsits educatius i esdeveniments sense afany de lucre; per a la resta cal sol·licitar una autorització a la biblioteca de les Nacions Unides.

Departament d'Educació i Ensenyament Superior. Universitats d'estiu (GA_MEJ).

De forma periòdica s'han anat transferint per a conservació i accés els enregistraments corresponents a les universitats d'estiu, tant sonors com audiovisuals. Aquest any s'ha finalitzat la catalogació i el registre de 97 documents corresponents a les activitats fetes durant les universitats d'estiu entre els anys 2008-2011 amb les temàtiques, els presidents i els moderadors següents.

- 2008: *25a Universitat d'Estiu d'Andorra. L'ànima de la humanitat, el patrimoni cultural immaterial*. Presidida per l'escriptor i intel·lectual espanyol Juan Goytisolo i moderada per l'arquitecte del patrimoni Benoît Melon.
- 2009: *26a Universitat d'Estiu. El món. Un mosaic de cultures. Divergències o valors comuns?* Presidida per l'oceanògrafa i biòloga Josefina Castellví i moderada pel poeta, novel·lista i director teatral Chérif Khaznadar.
- 2010: *27a Universitat d'Estiu. Ciència i societat. Del Cosmos a l'àtom passant per la Vida*. Presidida per l'oceanògrafa

i biòloga Josefina Castellví i moderada per l'astrofísica Sylvie Vauclair.

- 2011: *28a Universitat d'estiu d'Andorra. Temps de crisis: ruptures i perspectives*. Presidida per l'oceanògrafa i biòloga Josefina Castellví i moderada pel periodista i impulsor del moviment altermundista Ignacio Ramonet.

Conrad Cerqueda Torres (CCT)

2019 1971-1987. 36 bobines de cinema en 8 mm i una en 8 mm que fan 2.165 metres de pel·lícula. Celebracions familiars, festes populars i altres activitats de la vida familiar i social d'Andorra. Està pendent fer-ne la digitalització, el registre i la catalogació.

Fons Francesc Pantebre (FFP).

1933-1969. 10 bobines de so magnètic en cinta oberta dels anys 60. Francesc Pantebre, apassionat per la cultura popular catalana i l'excursionisme, va ser elegit president de l'Agrupació Sardanista d'Andorra als anys 60. La seva família, anys després d'haver dipositat el fons fotogràfic, ha fet el dipòsit de programes extrets de Sud Ràdio i Ràdio Andorra referents a la sardana, algun discurs oficial, algun *Glossari andorrà* de Josep Fontbernat, *l'Himne andorrà* o *la Marxa del Consell*. L'estat de conservació no ha permès recuperar les bobines en les millors condicions però s'ha pogut salvaguardar en gran mesura el contingut ara digitalitzat.

Està digitalitzat i és d'accés lliure a l'Arxiu Nacional.

Col·laboracions

Entrevista: recerca sobre els molins fariners a Andorra

Francina Pons Pifarré

Francina Pons Pifarré és una dona curiosa, metòdica i perseverant. Durant gairebé una dècada, la Sra. Pons ha dedicat molt temps i entusiasme a recuperar documents i relats sobre les moles que van funcionar a les Valls: a qui pertanyien, quin servei oferien i com funcionaven. Un treball rigorós que li ha permès construir una cartografia força exhaustiva sobre la localització d'aquests béns immobles i salvaguardar la memòria dels darrers moliners.

La investigació en preguntes i respostes

Preguntes per descobrir la persona que fa la recerca:

Professió/activitat professional:

Durant més de 38 anys he treballat per a la justícia del meu país. Actualment

estic jubilada.

Vida familiar:

casada, amb una filla i dos netes.

Una passió:

la família, Andorra i la pintura a l'aquarel·la.

Des de quan estudies els molins fariners?

Des de ja fa uns dotze anys, i de forma intermitent segons m'ho permet la vida.

Preguntes per descobrir el tema dels molins i la recerca que duus a terme:

Com neix el teu interès pels molins fariners?

Realment és ben curiós. Vaig començar buscant fotografies del desaparegut molí de Tobira, que funcionava quan era petita. És molt difícil trobar-ne algun.

Com més dificultats trobava, més ganes hi posava. Casualment vaig conèixer una persona de Patrimoni Cultural, la Isabel de la Parte, que en sentir que buscava fotos o qualsevol informació del molí de Tobira em va animar a anar al seu departament perquè allí em podien ajudar. Així va començar tot. Un cop allí em van animar a buscar també altres molins que hi havia a Andorra, i jo, pensant que n'hi havia poquets (un per parròquia, potser), vaig decidir fer-ho. I em vaig endur una gran sorpresa en veure que em sortien molins per tot arreu, cosa que encara em va engrescar més.

Quins són els teus records d'aquests molins hidràulics?

Realment pocs, perquè la meua vivència era passar per davant del molí. No ens hi deixaven acostar per no prendre

mal, però tot l'entorn, el rec (la secla, en dèiem), la serradora, els forats del molí... em feia molta impressió. Recordo aquella olor de farina molta, dolça, com de vainilla, el soroll rítmic del molí i, especialment, els darrers moliners de Tobira, el Marcelino i l'Assumpció. Érem canalla i quan passàvem per allí, en direcció a la font del Ribal, l'Assumpció sempre ens donava un tros de xocolata o una mica de llonganissa. Eren bona gent. A més ella era modista i també ens feia vestits. Són uns records més romàntics.

Quan decideixes iniciar una investigació sobre els molins? I com plantejes una recerca d'aquestes característiques?

Doncs, amb ganes de trobar el molí de Tobira i els altres que pogués haver-hi a Andorra, la primera persona que vaig anar a veure va ser el Pere Canturri Montanya. Va ser ell qui em va indicar alguns dels molins que hi havia hagut a Andorra. A partir d'aquí vaig veure necessari focalitzar el treball, i vaig decidir centrar-me en els darrers molins que havien treballat fins la segona meitat del segle passat.

Pres a aquesta decisió, he seguit tres línies: la primera, buscar les persones d'edat que haguessin tingut un molí o que en coneguessin algun per raó de les seves vivències. En aquest sentit he tingut molta sort de poder parlar amb diverses persones que m'han obert les portes sense cap mena de condicionament.

La segona línia ha estat buscar documentació als arxius nacionals, als arxius comunals i en algun arxiu familiar al qual he tingut accés. Aquesta ha estat una part molt important per poder documentar o datar aproximadament tota una sèrie de molins.

I la tercera via ha estat el treball de camp. Vaig començar a resseguir els rius d'Andorra buscant molins o restes de molins.

En resum, tres vies, entrevistes personals, treball d'arxiu i treball de camp.

Com funcionen els molins fariners?

A Andorra tots els molins fariners que he trobat són de roda horitzontal i funcionen aprofitant l'energia de l'aigua i el desnivell del riu per produir la força necessària que permet posar en marxa la mola. L'aigua del riu es desviava del seu llit mitjançant una peixera o obstacle que es construïa i es derivava cap a un rec. D'aquí, un petit canaló de fusta amb un desnivell important conduïa l'aigua a gran pressió cap al rodet situat a la part inferior del molí i posava en funcionament la mola volandera (la pedra superior), per iniciar d'aquesta manera el procés de moldre.

Quants molins fariners has pogut documentar per tot el país?

D'acord amb el període concret, en tinc més de 60, encara que no he aconseguit documentar-los tots. Però les restes trobades o la memòria oral els fan ressuscitar.

Quins han estat els darrers molins actius i fins quan van funcionar?

El de cal Nicolau d'Ordino, la mola del Cap del Pont d'Arinsal i molts d'altres, sobretot de parròquies altes, van funcionar fins a finals de la dècada dels seixanta, i alguns encara una mica més enllà.

Com es podria explicar la importància dels molins fariners en el context agrícola i ramader?

S'ha de tenir en compte, com em deia un antic moliner, que la riquesa principal d'una casa era tenir camps per conrear el cereal, molí per convertir-lo en farina i forn per obtenir finalment el pa, que era l'element bàsic i essencial per a la subsistència de la casa i de la família. Per tant el molí era una peça necessària tant sí com no. Tothom havia de passar pel molí, tant per obtenir farina panificable com pinso per al bestiar. Les

cases que no en podien disposar havien d'anar a moldre a algun altre molí, fos comunal, del Quart o privat, pagant la part que pertocava, fos amb gra o fos amb diners.

L'estudi dels molins t'ha permès conèixer altres aspectes de la cultura del país?

Sí. M'ha fet estimar encara més Andorra, i adonar-me que és molt important conèixer el passat del nostre poble i dels nostres pares per poder tocar de peus a terra i saber on volem anar sense perdre les arrels. Una cosa diferent és la realitat que vivim. Cada dia més penso que ens hem allunyat tant de les nostres arrels que aviat no en quedarà res, i m'entristeix molt. Ara celebrem el 600è centenari de la constitució del Consell de la Terra. M'agradaria trobar una bona exposició, sostinguda en el temps, sobre aquest tema en què poguéssim veure, per exemple, l'original de la signatura dels Pareatges, l'original del Manual Digest i altres elements que ens recordessin tot aquest passat, i tot el que ha calgut i ha estat necessari per arribar al present amb la promulgació de la Constitució l'any 1993. Es podria fer una exposició per la qual passessin totes les escoles del país i es podria impulsar treballs perquè els nostres joves, cadascun al seu nivell, interioritzessin aquest sentiment de pertànyer a un país molt petit, especial i particular.

Creus que la ciutadania coneix prou aquest patrimoni industrial, tan present en el nostre paisatge en altres èpoques?

Per desgràcia, no. Sembla que no hagi existit. Ha passat desapercebut del tot, però a Andorra encara ens queda molt patrimoni i hi ha molta feina a fer. També cal dir que hi ha molta gent interessada a conèixer-lo. La prova són les sortides que ha organitzat l'Arxiu Nacional per fer un recorregut per diversos molins, que han tingut molt èxit i segurament continuaran per poder donar a tothom que hi tingui interès l'oportunitat de conèixer-los.

Seria molt interessant també, per les mateixes raons que he dit abans de sentiment de pertinença al territori, donar a conèixer aquest patrimoni al nostre jovent juntament amb tota l'activitat ramadera i agrícola que s'ha fet i que es continua fent.

Veig que en altres llocs la gent s'associa per protegir i promocionar el seu patrimoni, i concretament els molins,

però a Andorra no hi veig gaire interès, tothom va a la seva. Hi ha massa individualisme. Això em recorda l'època d'abans, quan les cases s'ajudaven les unes a les altres en les coses bones i en les dolentes. Hem perdut aquest esperit.

Hi ha alguns molins que encara som a temps de preservar per evitar-ne la destrucció i finalment l'oblit.

Una darrera pregunta, quan tindrem l'oportunitat de conèixer els resultats del teu treball sobre els molins fariners?

M'agradaria que fos aviat, però el temps ho dirà.